

reban Bogu i Bog stradava dokle god čovjek to ne spozna» (12). Pod tim vidom trebalo bi valjda reći da čovjek ustvari egzistencijalnim svojim realiziranjem i samoga Boga — Carstvo Božje — privodi k eshatonu. U ovakvom se zaključnom izvodu razabire kako je dalekosežna početna Berdjajeva definicija čovjeka, koja nadasve ističe razliku između individuuma i osobe. Individuum bi naime kod njega značio samo pojedinačno ostvarenje određene vrste — doslovce »naravno-biologijsku kategoriju« (2); osoba pak predstavlja u njegovoj viziji stvarnosti stvaralačku cjelinu koja, kao takva, transcendirira okvire svakog društva odn. kolektiva te konkretnom puninom života ostvaruje nadosobne vrijednosti. Pri ovom je isticanju osobnosti Berdjajev veoma oprezan i čuva se svakog »individualizma«, tj. ne izolira osobu bilo kakvim solipsističkim sferama nego je nastoji skladno utkati u interpersonalno zajedništvo. Zato brižno luči društvo, shvaćeno kao rodovski skup individua ili kolektiv, od zajednice u kojoj osoba jedino može doći do rascvata stvaralačkih svojih mogućnosti (2—4). Na dnu ove razlike između individua i osobe, odn. između društva i zajednice skriva se tajnoviti Berdjajev zamišljaj slobode: njemu je K. posvetio gotovo polovicu čitave studije (4—10, 12—14). Kroz desetak sažetih, nu savjesno dokumentiranih poglavlja, možemo uočiti i sav mistični zanos Berdjajevih vidilka baš kao i njihovu zalomljenost, nedomišljenost, da ne reknemo — proturječnost! Sloboda bi naime, prema Berdjajevu, prethodila samoj konstituciji bića kao takvog, prethodila bi i čovjeku i samom Bogu kao svojevrsan nestvoreni »praiskon«; pod tim ponavlja se u Berdjajevu sustavu davni pokušaj Plotinova »henizma«, ali ne toliko na razini umne kontemplacije koliko u pravcu stvaralačke, slobodne akcije. Ona naime iskonska, »do-bivstvena« sloboda (5—6) stoji ispred svega što iako jest kao otajstveni »Un-grund«; iz nje niče i Božansko Trojstvo i sav stvoreni svijet s ljudima tako — te i nehotice moramo pomišljati na osnovne crte Bergsonove »stvaralačke evolucije«... Dakako, kod Berdjajeva je cijeli nazor plotinski sublimiran i, uz

to, kad je riječ o Bogu i čovjeku, personalistički strukturiran. Sa svim tim neminovno se ipak postavlja pitanje: da li je ta praiskonska, »dobivstvena« sloboda zbilja samostvaralačka — u smislu sposobnosti izričnog samoodlučivanja, ili je sputana »nužnošću« i svedena u isti red s neakvim produhovljenim instinktom kakav se ponekad susreće kod »stvaralački« raspoloženih umjetnika?! Problem se još mnogo više oštara na onim mjestima gdje Berdjajev nastoji opisati konačni domet cjelokupne slobode i njezina stvaralaštva: htio bi naime da je pod svaku cijenu upravi u sferu »nad-dobra«, s onu strane starinske razlike »dobra i zla«, dakle u regiju u kojoj zamire »normativna« etika ustupajući mjesto kreativnoj maštovitosti (14—17). Prema njemu, sloboda bi i samo zlo preobražavala u dobro — što na kraju dovodi u sumnju kršćanski nazor o vječnosti Pakla (17—18); ali se u ovoj pretpostavci poriče valjanost načela proturječja koje upravo u oporbi dobra i zla pronalazi svoju najradikalniju primjenu... Pitanje je stoga: može li se u ovakvom zamišljaju slobode sam termin »sloboda« ozbiljno uzeti? Nije li ona kod Berdjajeva puki »prainstinkt« koji na kraju krajeva sve »nivelira« i tako sve »spasava«? Ne bi li onda sva dramatika našeg bivanja i slobodnog odlučivanja, unatoč biranim »egzistencijalno-eshatoloških« opisa, bila prilično neozbiljna? U svakom slučaju, zasluga je K-ova napisala što nam upravo s virtuosnom neusiljenošću iznosi Berdjajevu zamišljaje, ne skrivajući ranjavanja mjesta na kojima se slavni ruski mislilac ni sâm nije pravo snalazio; na taj način čitatelj je izazvan, a ujedno i pripravljen, da se kroz vlastito reflektiranje upusti u dijalog s izloženim nazorima.

Josip Čurić

*KATEKIZAM 3, KATEKIZAM 4,
KATEKIZAM 5, KATEKIZAM 6.
Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1973.*

Izdavanjem tih četiriju katekizama popunjen je konačno kod nas ciklus priručnika za vjersku pouku za sve godine osmogodišnjeg školovanja.

Dobili smo konačno ono što su katehete već davno tražili i priželjkivali, naime raspored građe katehiziranja za pojedine razrede od 1. do 8. Time je u mnogome olakšan posao katehiziranja. Spomenuti katekizmi su prijevodi katekizama s malim preinakama što ih je po nalogu Biskupske konferencije Austrije izdao: Interdijecezanski katehetski centar Austrije. Raspored građe i način pouke predstavljaju za naše prilike i iskustva jednu novost. Mi smo naučeni na katekizme koji u malome predstavljaju sistematsku teologiju, kratko, jasno i sažeto formuliranu, i tumačenu na način da bi je djeca mogla razumjeti. U njima su biblijski događaji, zgode i ličnosti služili za ilustraciju teoloških formula, ili pak Božjih zapovjedi, ako se radilo o moralnoj pouci. Bez sumnje i sistematizacije u pouci imaju velike prednosti, no u taj problem nećemo ovdje dalje ulaziti.

— Katekizmi zadnjih decenija, a pogotovo zadnjih godina su međutim biblijski orjentirani. To znači Božja spasiteljska metoda kroz povijest uzeta je za metodu vjeronaučne pouke. Osim toga biblijska teologija zabranjuje, da se događaji i velike ličnosti povijesti spasenja »upotrebljavaju« kao ilustracije i primjeri, kao sredstva zornosti za teološke formule. Sami naime događaji i ličnosti povijesti spasenja sadrže Božju poruku i poziv, odnosno Bog i danas po njima govori i poziva; stavlja i današnjeg čovjeka pred odluku.

— Bog je Crkvu ustanovio da u svakom povijesnom periodu po njoj spasiteljski djeluje, aktualizirajući u njoj i po njoj Kristovo otkupiteljsko djelo (njegov život, smrt i uskrsnuće). Crkva je dakle ona kroz čiji cjelokupni sakramentalni život (Riječ i znak) Bog govori današnjem čovjeku, poziva ga i spasa. Crkva je pak neposredno pristupačna svakome čovjeku. Stoga njezine najmlađe članove treba postepeno uvoditi u njezin cjelokupni život, u ono što se u njoj zbiva.

— Budući da svaka spoznaja započinje preko sjetila, djeca su pak gotovo isključivo vezana na sjetilnu spoznaju (promatranje, opipavanje, oblikovanje, slušanje), započinje kateheza promatranjem, opi-

pavanjem, oblikovanjem i tumačenjem stvari i zbiljanja u Crkvi, tumačenjem cjelokupnog njezinog života, kako se on očituje kod pojedinaca i u zajednici, a posebno u trenucima kad se Crkva sabire na liturgijska slavlja. Međutim što su djeca starija, to ih se postepeno sve više uvodi u smisao, misterij i poruku onoga što vanjska sakramentalna zbiljanja znakovito posađaju.

— Jasno je da prihvaćanje Božje poruke i poziva, uvjeravanje i uvjerenje u njezinu istinitost i efikasnost posredstvom oživotvorene vjere svjedoka prošlosti i sadašnjosti zahtijeva zauzimanje stava, stvara uvjerenje, iz kojeg proizlazi odgovarajući način ponašanja i djelovanja (moralka i ćudoredni život). Djelovanje i ponašanje iz uvjerenja bez ikakvih represivnih sredstava tek je istinski odgovor čovjeka vjernika na poruku i poziv Božji. Tako se ujedno izgrađuju i odgajaju vjernici koji će biti sposobni u svakoj situaciji zrelo i odgovorno djelovati.

— Garancija pak ispravnog puta za Crkvu kao Sacramentum salutis, za njezin liturgijsko-sakramentalni život, kao i za vjeru i ispravno djelovanje njezinih članova jeste stalni rekurs na izvore objave, a posebno na život i djelo Isusa Krista. Tako povijest spasenja kako je ona sadržana u pismenim dokumentima, posebno u Novo-zavjetnim (Jer Krist je Božji DA na sva staro-zavjetna obećanja), ostaju kao punktovi orijentacije za Crkvu u svakom povijesnom razdoblju.

— To je koncept prema kojemu su sastavljeni spomenuti katekizmi. Način pouke je induktivan. S obzirom na život općenito pouka polazi od njegovog konkretnog očitovanja, odnosno polazi od konkretnog očitovanja života Crkve, mjesne Crkve (župske zajednice), te daje tekstove povijesti spasenja, da bi utemeljila određeni način očitovanja života Crkve i njezinog djelovanja. Pouka želi na taj način postepeno djecu uvesti u život Crkve, u suživljavanje s onim, što Crkva čini i proživljava. Stalni dijalog s Objavom, s poviješću spasenja, treba djecu voditi spoznaji da Crkva svojim životom i djelovanjem vrši volju Božju, i ostvaruje poslanje Krista svoga utemeljitelja.

— Stalna pak povezanost s konkretnim životom i njegovim jednostavnim očitovanjima želi djecu voditi do spoznaje, da život iz vjere nije nešto što se odvija samo u sakralnim prostorijama i za vrijeme liturgijskih slavlja, nego da vjera oblikuje i prožima cjelokupni čovjekov život, te utječe na njegovo djelovanje i ponašanje i u naoko beznačajnim stvarima.

— Metoda nije takova kao da se poukom želi naravnim putem doći do nadnaravnih stvarnosti, nego vodi računa o tome, da narav postepeno postaje sposobna (od djetinjstva do zrelosti) prihvatiti nadnaravne stvarnosti. Katekizmi uzimaju u obzir pojedine faze razvoja i mogućnosti shvaćanja u svakoj od tih faza.

— Građa je raspoređena prema crkvenoj, odnosno liturgijskoj godini. Crkva naime godišnjim blagdanima posadašnjuje čitavu povijest spasenja, pa je to prikladan način i za upoznavanje te povijesti. Kateheza je u nižim razredima više pokazna, tumači i uvodi u aktivno sudjelovanje, da bi u višim razredima uvodila u poruku i misterij kojeg svaki blagdan, sakramenti i liturgija naviješta. Tako je osiguran doživljajni aspekt kateheze, koji je uz radni princip temeljni zahtjev svake pouke.

— U katekizmu su se sastavljajući uglavnom držali novijeg didaktičkog pravila, koje traži da se u pouci uzimaju doslovni tekstovi sv. Pisma, a ne prepričavanja. Sami naime tekstovi su dosta plastični i sadržavaju dramaturgiju. Na taj način događaji i osobe povijesti spasenja sami govore i naviještaju, dok prepričavanjima gube tu karakteristiku. Po potrebi se tekstovi mogu skratiti, ali tako da se ne promjeni smisao poruke. Katekizmi su nadalje ilustrirani fotografijama iz konkretnog života, da bi i vizuelna strana pomogla djeci shvatiti da se vjera očituje u konkretnom životu. Crteži i slike mogu ostaviti dojam da je vjera stvar prošlosti, ili pak da ona stvara zasebni čudnovati svijet.

Kod služenja katekizmima treba imati na pameti da su oni sastavljeni za školsku upotrebu (austrijske prilike) sa najmanje dva sata vjeronauka tjedno. Stoga im je građa opsežna, a pojedine teme se na

široko obrađuju. Osobito su glavne teme povijesti spasenja iscrpno obrađene.

KATEKIZAM 3 — Mojsije i postanak naroda Božjeg, te njegovo putovanje pustinjom. Isus Krist kao učitelj (počeci novoga naroda Božjeg); teme koje prethode osudi i smrti Isusovoj. Temeljno uvođenje u euharistijsko slavlje. Obraćanje sv. Pavla i njegovo misijsko poslanje.

KATEKIZAM 4 — Abraham i teme o vjeri. Smisao Došašća, proslava Božića i uvođenje u kršćanski život. Šira obrada tajni Svetog tjeđna i slavlje uskršnuća. Značenje uskršnuća za početke Crkve, te mješovita Crkva i njezine strukture.

KATEKIZAM 5 — Život izabranje i uspon kralja Davida kao priprema za teme o Isusu Kristu, Božjem Sinu i Pomazaniku. Život i djelovanje proroka Jeremije opet kao priprema za teme o Kristu proroku i Božjem sluzi koji je poput proroka bio odbačen, osuđen i pogubljen, čija međutim smrt i trpljenje imaju otkupiteljski karakter za sve ljude. Isus utemeljitelj i Gospodar Crkve, slanje Duha Svetoga i širenje prve Crkve, kao nastavak Kristovog djelovanja i službe.

KATEKIZAM 6 — Velika tema o izabranom narodu; ropstvo, oslobođanje, sklapanje saveza, obećana zemlja i protjerivanje u rogonstvo kao kazna za nevjernu. Nastajanje novo-zavjetnog Božjeg naroda. Krist propovjednik evanđelja, a vjerom u riječ propovijedanja nastaje Božji narod. Uvođenje u dublji smisao euharistijskog slavlja. Isus Spasitelj za svoga zemaljskog života i danas po Crkvi. Povezivanje Vazma, Uskrsa i krštenja i smisao tih tajni. Kristova prisutnost među nama, te širenje Crkve među narodima rimskog carstva. U katekizmu se osim toga nalaze teme koje uvode u smisao i tajne pojedinih sakramenata.

— Za naše prilike i mogućnosti to je prilično opširna građa, no kateheta će odabrati od toga ono što je važnije. Svakako katekizmi zahtijevaju da se kateheta sprema za svaki sat vjeronauka, kako s obzirom na svoj rad, tako i s obzirom

na aktiviranje i zapošljavanje djece. Što se pak tiče uputa za aktiviranje djece izabrat će one aktivnosti koje su prikladnije za naše prilike, a i odgovaraju mogućnostima djece.

— Glavni je prigovor koji se postavlja svim novijim katekizmima da premalo posređuju vjerskog znanja, a previše se bave nepotrebnim sitnicama običnog života. Nadalje u nekim temama se zalazi do u najmanje sitnice, dok se neke također važne teme ni ne dotiču (Stvaranje, prvi grijeh, Noa, eshatologija i sl.).

— No katehetika u novije vrijeme poučena iskustvom, a i psihologijom i općom didaktikom preporuča da se u pouci ne treba bojati nepotpunosti. Odgoj vjere i vjerska informacija ne svršavaju se osmogodišnjim školovanjem, nego se nastavljaju i kasnije. Neke pak teme i tajne vjere moguće je ispravno obrađivati tek od faze sazrijevanja pa na dalje. U tom pogledu će još iskustva pokazati da li je novija metoda s obzirom na opseg građe bolja. Bilo bi preuranjeno o tome unaprijed davati sudove.

— Svakako novi katekizmi već i time što su popunili prazninu predstavljaju velik korak naprijed s obzirom na vršenje katehetske službe. O katehetama i hatehisticama ovisi hoće li i dobro izvršiti službu kojoj su namijenjeni. Savršeni nisu, jer su djelo ljudi, ali mogu dobro pomoći u rastu i sazrijevanju vjere uz dobro angažiranje onih koji poučavaju.

Tomu PETRIĆ

GRGEC RADOVAN, *Novo i staro* (Zagreb) 1973) 79 str. Izdavač: HKD sv. Ćirila i Metoda. Serija: »Novi vidici« 6. svezak.

Vrijeme u kojem živimo teče u znaku osporavanja mnogih vjerskih istina i u pokušajima da se bezobzirno obračuna s tradicijama i zastarjelim shvaćanjima. Posvuda se podiže zahtjev za nečim novim. Da li se radi o *novom* ili samo *obnovljenom*? Čini se da i najglasniji zagovaratelji novoga u Crkvi ni sami nisu načistu! Sve je više onih koji dovode u pitanje ono što je nekada izgledalo kao stalno i sigurno. Vjera postaje religija, teologija se pret-

vara u sociologiju, duhovni se život sve više pretvara u politiku, a sakralni oblici kulta trebali bi ustupiti mjesto društvenom angažmanu vjernika. Nemar je zahvatio i one do jucer smirene i uvjerenе da Petrova lađa — Crkva, iako zapljuskivana nemirnim valovima nužnih promjena, ipak sigurno plovi u mirnu luku svoje sutrašnjice i svoga eshatona. Drugi opet smatraju da se crkvena lađa mora osloboditi svega suvišnog tereta, pa makar u moru završio i pokoji Jona. Treba biti radikalni, rušilački raspoloženi, jer »kraljevstvo Božje trpi silu i silnici ga osvajaju!« (Mt 11,12). Drugi vatikanski sabor kao da je mnoge stvari stavio u pitanje i posijao sumnje?! Liturgijska je reforma, smatraju mnogi, okrenula oltare prema narodu, ali ih je ujedno usmjerila i protiv naroda. Da li stajati ili klečati u crkvi, pričestivati se na ovaj ili onaj način, oblačiti se pomodno ili staromodno, pjevati uz gitaru ili se služiti pratnjom orgulja? Čini se da je u ovom našem burnom i promjena punom vremenu osnovica našem računskom sustavu postala ne zbrajanje već *dijeljenje*. Ljude se dijeli na *progresivne i konzervativne, otvorene i zatvorene, sa smislom i bez smisla za dijalog, osporavatelje i osporavane, neupućene i unučene, moderne i staromodne*. Svi oni koji smatraju da se nalaze s jedne ili s druge strane barikada, zaboravljaju da je dijeliti kršćane u različite klase nekršćanski, uvijek riskantno, i da kršćanstvo ne poznaje druge podjele osim jedne jedine: postoje *dobri i zli ljudi*.

Radovan Grgec, gl. urednik HKD sv. Ćirila i Metoda i književne revije »Marulić«, poznati prevodilac mnogih stranih knjiga, članaka i prikaza, pjesnik i pisac pokušava knjigom »Novo i staro« prodrijeti u tu vječnu temu crkvene povijesti: Staro ili novo? Knjiga se sastoji od članaka koje je autor kao urednik serije »Novi vidici« već prije objavio. Sama knjiga predstavlja jedno izuzetno vrijedno djelo koje bi trebalo, u ovom našem vremenu osporavanja tradicionalnih vrednota i istina, postati meditacija za svećenike, smjernica za laike, mjerilo za reformatore, poticaj mladima i vodič svima onima koji Boga traže